

(+ex-), potser també el de XARPA; i apareix amb x-inicial. El primer lexicògraf que hi pensà, fou Lacav.: «*xarpallera*: roba grossera de cànem per embolicar: *cannabinum segestre, luscus et crassius linieum* (tei.)», i d'ell passà al Belv. i Lab. en la mateixa grafia; ³ no figura en els diccs. mall. (DFgra., DAmen., ni *arp-* en aquests ni en Tarongí).

Però hi seguí en ús, car hi ha «vint cànnyoms de *xarpayera*», en un inv. de Palma, de 1790 (DAg.); d'altra banda AlcM ens fa a saber, sense cita, que es diu a Mall. *sərpajéres* pl. una «xarxa feta de venciils o de cordes d'espart --- per a traginar fems o altres coses lleugeres»; també assegura que està en ús en cat. or. en la forma *sərpajéro* i en val. *čarpaléra*, i no tinc faó per desmentir-ho ni manera de confirmar-ho (no ho he sentit). Com a valencià tenim «*serpeller*: arpiller» en Escrig (1851), que bé hem d'acceptar no havent-hi model d'on poguéu treure-ho de segona mà.

Tanmateix tenim algunes dades literàries que comproven la persistència de la forma en x-. En la novel·leta de *Lo Bruch* (relativa als fets de la batalla del 6-vi-1808), escrita per Felii i Codina (1845-1897), que havia recollit tantes memòries populars, conta de l'històric timbal: «aquella relíquua gloriosa 'ns seguí, donchs anava penjada a un costat del carro, encara que cuberta per una *xarpellera*, a fi de no cridar l'atenció ---» (fulletó de *La Renaixença*, 1900, p. 50); i Pons i Massaveu, en les memòries novel·lades de la seva adollescència, anys 1860---, escriu «empunyant la masseta y la escarpa, guarint-se del sol ab un tros d'encerat o *xarpallera* extesa a son demunt» (*La Colla del Carrer* xi, 144). També una prova de persistència en el País Val., de la forma *čarpelères*, en un sentit figurat (passant per 'arplega confusa'), el dóna MGadea en afegir «*jarpelleres* pl. multitud», a última hora, al seu Dicc. (Supl., p. 1944).

Quant a la forma *arpillera*, coincident amb la castellana, no en sé cap notícia fins al Lab. de 1840 que posa *arpillera* amb remissió a *xarpallera*; quasi res més en cap altra ed. del Lab., i definicions sense cites en els DBal. i AlcM. Pons dóna detalls de *xarpellera* (i no esmenta *arpillera*) en el *Vocab. dels Teixits* (BDC iv, 163). No manquen, doncs, motius per sospitar d'aquesta forma que la vàgim rebre del castellà.

No és, però, segur, tenint en compte que almenys des de princ. del nostre segle era la forma generalment coneguda en cat. central: l'havia sentida al meu pare i a molta gent del port i del comerç barceloní, com a única usada; Castellà en dóna notícia en les adoberies d'Igualada (BDC xix, 45); i en coses de comerç i indústria és molt més corrent que el català hagi mantingut en valor els termes vells, i els hagi passats al cast., que no el trànsit oposat. Fabra no recollia aquesta forma (només l'altra) en el *DOrt.* ni en l'original del *DFu.*, però l'afegí en el suplement d'aquest, ja abans de publicar-lo. De tota manera el fet és que en castellà és la forma general.

I no recent, però tanmateix tardana, i amb doc. molt menys nodrida. En fer l'article HARPILLERA del DCEC/DECH, els meus esforços per trobar-ne dades

no aportaren cap prova anterior a un rebut escrit a Salamanca per a unes festes de 1505: «costaron más dos *harpilleras* amarillas, que faltó para los dichos mocos, 55 maravedis» (BRAE x, 578). No el recull cap dicc. fins a Covarrubias (1611): «*harpillera*: funda con que se embuelve la pieza de paño o seda ---» i el *DAut.*, que en dóna cita en Fonseca (1596) i en el Quixot, escrit amb *h-*; i amb la grafia *arp-* apareix en diversos autors del S. XVIII (*DHistAcad.*). Cert que avui és mot conegut generalment, i crec que en tots els països de la llengua: a l'Argentina el veia en la premsa de Bs. Aires, i en alguna cançó de la zona andina (Draghi, *Canc. Cuyano*, p. 141). Del verb tampoc no hi manca algun testimoni «*arpillar*, cubrir con *harpillera*», si bé només com a mexicanisme [mj. S. XIX], i *boca arpillada* 'tancada, d'un que no vol parlar', en un escr. d'Alcalá de Henares c. 1580, en podria ser un ús figurat.

D'altra banda, però, hi ha alguns testimonis hispànics de la nostra forma antiga en *s-*. Port. *serapilheira*, que pot ser dada molt important, si bé no en sé informes fins a fi S. XVIII, dicc. de Moraes, i un de 1450 (infra). I un cas de *sarpillera*, aragonès i bastant antic: «Una talegua de una *sarpillera* de tela vermexa» en un inv. de 1497, provinent de Saragossa (BRAE II, 88).

En contrast amb aquesta raritat, a França se'ns torna a fer evident una vida antiga i frondosa. En llengua d'oc ja l'usà un trobador, si bé bastant obscur: «ni que ja'n port / mas una *sarpelheira*» (Rayn., iv, 479) en Peire de la Mula, que sembla haver florit c. 1200; i *sarpelleria* en els Estatuts llatins de Marsella, de fi S. XIII (Du C.); altrament predomina la forma en *serp-*: «sedaria --- tapissaria, *serpelieiras*, mantialz» en el *Libre de l'Espavvier* (cartulari de Milhau, S. xiv), *serpel(l)eyra* en Jacme Olivier, mercader de Narbona en el S. xiv (PSW); *serpelhieyra* cap al Perigort el 1297 (V. infra).

Quant a l'oc. modern, resta amplament arrelat, almenys en el vast domini gascò: l'ALGc. (III, 990, 'serpillière') ens el mostra repartit entre les dues variants *sarpiléra*, -ro, i *serpiléra*, -ro: aquella englobant l'Arieja, H-Pyr. i B-Pyr., tot Gers, SE. de les Landes i Haut-Gar. fins a Tolosa, i representen la *š* des de Bordeus-La Teste al N.; hi ha *serp-* al S. de la Gironda, Lot-et-G. i llencna llgd. del N.; i reprèn a les valls pirinenques de l'Arieja, i a Luixon, vall d'Aura i Lavedà; vacillant entre *šerp-* i *serp-* en pobles immediats a la vall d'Aran. *Charpillero* «grosse toile pour envelopper des ballots» en el parlar comenger de St. Gaudens (Dupleich). En el mapa «émouchette (filet à mouches pour les veaux)» l'ALGc. (iv, 1166) recull *serpelèro* en el parlar pirinenc d'Aulús, arran d'Andorra, si bé amb l'aclariment que (avui) no s'usa per cap filat ni xarxa.

Pel que fa al francès propi, s'han de completar les dades de God. (x, 667b; vii, 319) amb les del Du C.: i així tenim *sarpillière* des del S. XII al XV, però la forma moderna en *se-* també es troba des de 1317; i se n'hi poden afegir encara d'aquestes últimes, car *serpilliere* figura en uns *Miracles de la Vierge* escrits per un dominicà de la zona de Soissons en la segona meitat